

holder det første bind en redegørelse for det tyske udenrigsministeriums arkivorganisation i den nazistiske periode, og i særlige bilag er optaget korte biografiske oplysninger om alle hovedpersoner, der forekommer i dokumenterne. Derimod findes intet personregister.

Udgivelsen af det omfattende dokumentværk vil naturligvis tage en rum tid. De deltagende parter har derfor forbeholdt sig at udgive specialsamlinger, hvis de skønner, at det har interesse. Amerikanerne har benyttet sig heraf til at udsende en særlig publikation indeholdende de vigtigste dokumenter til belysning af forholdet mellem Tyskland og Sovjetunionen i årene 1939—41: *Nazi-Soviet Relations 1939—1941, documents from the archives of the German foreign office* (Department of State, 1948, 362 sider). Udgiver er professor R. J. Sontag og J. S. Beddie. Ligesom i det oven for nævnte bind er der kun tale om et udvalg af de vigtigste dokumenter, men de offentliggjorte dokumenter trykkes uden forkortelser af nogen art. Samlingen indledes med et memorandum af statssekretær v. Weizsäcker af 17. april 1939 i anledning af en samtale med den sovjetrussiske ambassadør om mulighederne for et mere venskabeligt forhold mellem de to lande. Det afsluttes med et referat af samtalen mellem udenrigsminister Ribbentrop og ambassadør Dekanosow 22. juni 1941 efter de tysk-russiske fjendtligheds udbrud. De forklarende noter til dokumenterne i dette bind er indskrænket til det mindst mulige.

Harald Jørgensen.

I forordet til sin i 1941 udkomne, lille erindringsbog: *Erlebtes 1862—1901* udtaler Friedrich Meinecke, at det er hans agt at fortsætte skildringen til slutningen af 1. verdenskrig: »Dog skal dette arbejde, om det endnu lykkes for mig, først udgives efter min død«. Denne bemærkning sigter formodentlig til, at arbejdet næppe kunde udkomme under nazistisk styre. Nu (1949) foreligger det imidlertid trykt under titlen *Strassburg, Freiburg, Berlin 1901—1919*.

De 3 bynavne er de byer, ved hvis universiteter M. i nævnte tidsrum virkede som professor: i Strassburg 1901—06, i Freiburg 1906—14 og i Berlin ved »første garderegiment videnskab«, som universitetet skæmtsomt kaldtes, i årene efter. Når Berlin-tiden fylder omtrent bogens halvdel, skyldes det verdenskrigens begivenheder og M.s udførlige redegørelse for sin stilling til Tysklands politik og anneksionskrav. Han deltog i denne periode

aktivt i politik og havde berøring med mange af den tids fremstående mænd, bl. a. med rigskansleren Bethmann-Hollweg. M.s. tagen afstand fra »umådeholdne« anneksonskrav bragte ham i modsætning til hans ældre fagfælle Erich Marcks. Redegørelsen er af megen interesse til forståelse af stemninger i Tyskland i nævnte tidsrum.

Fra et litterært synspunkt må man give de øvrige partier af bogen fortrinnet, og de læses med stor nydelse. Man beundrer hans stils koncentrerede form, lever med i hans glæde over naturen, kunst og digtning, fortrylles af skildringen af professorernes muntre, åndeligt rige selskabelige samvær og varmes af hans smukke hyldest til hans livsledsagerske. En række af det daværende Tysklands kulturpersonligheder finder man omtalte i bogen — flygtigere eller mere indgående — og der gives fængslende skildringer af de forskellige universiteter.

Et væsentligt bidrag yder bogen selvsagt til belysning af M.s. egen virksomhed som lærer og forsker. Kun det 1. af hans 3 store åndshistoriske arbejder udkom ganske vist i dette tidsrum: *Weltbürgertum und Nationalstaat* (1907), men, som han selv siger, spiren også til de to følgende ligger i de ideer, den tankeverden, der optog ham i disse hans første professorår. »Ved Øvre-rhinen«, udtalte han, da han blev fejret på sin 70-årsdag, steg for dum egentlig alle de historiske spørgsmål op for mig, som mit livsarbejde siden har været viet til«. Adskillige bemærkninger i bogen omhandler i øvrigt det problem, han behandlede i sit andet store åndshistoriske arbejde: *Die Idee der Staatsräson* (1924). — Karakteristisk for M. som idéhistoriker er hans udtalelse om, at der ved en arkivar som forsker let klæber sig noget »jordbundet«: »Det er hans kalds stolthed, men også dets begrænsning, at han stadig føler en fast grund af »akter« under sig. Han er kun den til en flod bundne skipper, medens den akademiske lærer kan vove at begynde på kystskibsfart og efterhånden måske at sejle ud på det åbne hav«.

Der er i bogen mange spredte bemærkninger, fyldt af humor og menneskelighed, som man kunde fristes til at citere. Jeg nøjes med at nævne hans fortælling om det forslag, han fik i Freiburg, hvor han hver formiddag plejede at gå op på det øvre slotsbjerg for en times tid at læse og meditere og nyde den pragtfulde udsigt: han skulde lade pladsen indhegne og lade sig se for penge! Ja, og så den af M. refererede udtalelse om de til 1943 fortsatte Dahlem-vandringer med M. og ligesindede som deltagere: De samme gamle herrer træffes på samme sted, går samme vej i skoven (Grunewald), går ind i samme konditori, bestiller de

samme drikke, fører de samme samtaler og går samme vej hjem!

Det hænger jo sammen med alderdommen, at man gerne dvæler ved oplevelser i sin barndom. M. afslutter også sin erindringsbog med en barndomsoplevelse, og det kan man jo så sige, er et udslag af alderdom, jeg vilde sige også af visdom. Blandt hans fromme faders bøger, der stammede fra bedstefaderen og Goethetiden, fandtes originaludgaven af Lessings Nathan der Weise og på første blad ordene fra Aulus Gellius: Introite, nam et heic Dii sunt. Disse ord har, siger M., været hans ledestjerne gennem livet: vel kan han være trådt ind gennem en dør, der ikke førte til det guddommelige, men længslen efter stadig nye døre, der kunde føre ind til dette, har han aldrig mistet.

Holger Hjelholt.

I *Bijdragen en Mededelingen van het Historisch Genootschap te Utrecht LXVI* s. 34—120 har J. L. van der Gouw publiceret en redegørelse og aktudgave med titelen: *Claes Kniphof. Kaperkapitein van Christiaan II in 1525 voor de Hollandse Kust*. Der gives her en række nye oplysninger til forståelse af baggrunden for Kniphoffs kapertogter i 1525 og for den skæbne, der til slut ramte den unge admiral og hans folk. Disse oplysninger uddrages hovedsagelig af en række i Algemeen Rijksarchief i Haag be-roende aktstykker, der hidrører fra høitstående embedsmænd i den nederlandske centralregering på Karl V.s tid; heriblandt er også havnet en del papirer, der stammer fra Christiern II.s kammertjener Thomas Holste. Af disse akter har van der Gouw udvalgt den del, der vedrører Christierns udsendelse af kaperskibe fra Nederlandene i 1525, og publiceret dem sammen med enkelte supplerende aktstykker fra byarkiverne i Amsterdam og Antwerpen. Som indledning til denne aktudgave har han forfattet en redegørelse for de publicerede akters proveniens og en kort sammenfattende fremstilling af de hændelser, hvoraf de er opstået, og hvorom de bringer vidnesbyrd. Akterne giver en del oplysninger om kapertogternes forløb og om rekrutteringen til skibene. Endvidere belyser de Christierns forhold til de nederlandske myndigheder og hans forbindelser med enkelte personer inden for det nederlandske borgerskab. Hovedinteressen ved aktstykkerne ligger dog i, at de klart viser, at den nederlandske centralregering, d. v. s. kejserens faster Marguerite og hendes råder, fra første færd er gået skarpt imod Christierns planer om